

E-DEMOKRASİ: TÜRKİYE İÇİN BİR MODEL

Şehit Muksit KAYA¹

Özet

Halkın, halk tarafından yönetilmesi anlamına gelen demokrasi, günümüzde çeşitli nedenler ile temsil yöntemiyle uygulanmaktadır. Halkın yalnızca yöneticilerin seçimi hususunda karar alma sürecine katıldığı günümüz demokrasileri demokrasi ruhuyla çelişmektedir. E-demokrasi, teknoloji kullanılarak uygulamaya geçirilebilecek bir demokrasi uygulaması olarak bu çelişkiyi ortadan kaldırabilme potansiyeline sahiptir. Çalışmada demokrasi ile e-demokrasi kavramları açıklanacak ve Türkiye için bir model önerisinde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, E-Demokrasi, Siber Demokrasi, Tekno Demokrasi

E-DEMOCRACY: A MODEL FOR TURKEY

Abstract

Democracy, which means the people to be governed by the people, is being implemented with the representation method for various reasons. Today's democracies, in which people participate only in the decision-making process on the choice of managers, contradict the spirit of democracy. E-democracy has the potential to eliminate this contradiction as an application of democracy that can be implemented using technology. The study will be announced democracy and e-democracy and suggestions will be made on a model for Turkey.

Key Words: Democracy, E-Democracy, Cyber Democracy, Techno Democracy

GİRİŞ

Genel olarak halkın halk tarafından yönetilmesi anlamına gelen demokrasi kavramı, toplumu ilgilendiren konularda toplumun tam anlamıyla karar mekanizması içerisinde olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ülke nüfuslarının oldukça kalabalık olması ve toplumun demokratik bilinç düzeyinin yüksek olması gerekliliği gibi sebeplerden ötürü günümüzde yönetime katılım doğrudan sağlanamamaktadır. Halk egemenlik hakkını temsilciler aracılığı ile kullanmaktadır. Halkın temsil edilerek egemenliği kullanılıyor oluşu demokrasi anlayışı açısından bazı sorunlar doğurmaktadır. Günümüzde yapılan seçimler ile halkın kararları neticesinde seçilen temsilcilerin, karar alma mekanizması içerisinde buldukları süre boyunca halkın isteklerini tam anlamıyla karşılayamayacakları aşikârdır. Toplumsal ve bireysel görüşler çok hızlı bir şekilde değişebilmektedir. Temsilciler aracılığı ile bu değişken durumlara uyum sağlayabilmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Demokrasi anlayışı çerçevesinde halkın egemenliğinin tam anlamı ile sağlanabilmesi için, alınan tüm kararlarda halkın görüşlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Halk yalnızca egemenliği devredeceği temsilcileri seçerken değil, alınacak tüm kararların süreçlerine dâhil olmalıdır. Bu anlamda teknolojinin kullanımı yolu ile demokratik uygulamaların birleştirilebileceği günümüz, yeniliklere açıktır. E-demokrasi yaklaşımı ile halk, teknolojik sistemler ile karar alma mekanizmasına doğrudan katılım sağlayabilecektir. Çalışmada demokrasi kavramı ve farklı demokrasi anlayışları değerlendirilecek, demokrasi mantığını tam olarak ihtiva eden doğrudan demokrasi modelinin günümüz teknolojisi ile beraber uygulanabilirliğinin tartışması yapılacaktır.

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Maliye Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

1. DEMOKRASİ NEDİR?

Latince kökenli bir kelime olan demokrasi, halk anlamına gelen “demos” ile egemenlik anlamına gelen “kratos” kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. En genel tabiri ile demokrasi halkın halk tarafından yönetilmesidir (Held, 2006, s. 1). Zaman içinde oluşan tecrübeler demokrasinin daha geniş kapsamlı tanımlara konu olmasına neden olmuştur. Bu kapsamda günümüz demokrasi anlayışı: “iktidarın halkta bulunduğu ve halkın belli aralıklarla tanınan özgür seçimlerde, temsilcilerini seçtiği, temsil ve devredilmiş otorite yoluyla halk tarafından dolaylı olarak kullanılan hükümet biçimine imkân veren siyasi sistem.” olarak ifade edilmektedir. (Tunç, 1999, s. 187-188).

Modern demokrasinin tarihsel gelişimindeki başlangıç etken, Antik Yunan Polis’lerindeki meclislerdir. Bu meclisler günümüz demokrasi anlayışı ile çok bağdaşmıyor olsa da modern demokrasi anlayışı hususunda yol gösterici bir role sahip olmuştur. Günümüzde demokrasi mekanizmalarının birçoğu Antik Yunan’da ortaya çıkmıştır (Çaha, 2014, s. 301).

Günümüzde demokrasinin temel unsurları ise şu şekildedir (Prothro & Grigg, 1960):

- Halkın karar alma sürecine katılımı
- Temsil sisteminin varlığı
- Hukukun üstünlüğü
- Toplumsal eşitlik

Demokrasi, halk egemenliğine dayanan, insan hakları, hukukun üstünlüğü, özgürlük, eşitlik, gibi kavramları içerisinde bulunduran, halkın kararlarının üzerinde karar merciinin olmadığı bir kavramdır. Toplumunu oluşturan bireyler içlerinde bulunduğu devletin nasıl yönetileceğine karar verme hakkına sahipken, bu hakkın tam anlamıyla kullanılabilirliği tartışma konusudur. Egemenlik-iktidar erkinin halk tarafından çeşitli yollar ile kullanılması durumunda ortaya çıkan en büyük soru, halkın egemenliği-iktidarı ne düzeyde kullanıyor olduğudur.

1.1.Egemenliğin Kullanımı Yönünden Demokrasi Türleri

1.1.1. Doğrudan Demokrasi

Antik Yunan devletlerinin demokrasisine benzer bir şekilde demokrasinin aracısız bir şekilde doğrudan halk ile bulunduğu ve halkın egemenliği direkt olarak kullandığı demokrasi türüdür. Doğrudan demokrasi, halkın sahip olduğu egemenliğin devredilemezliği fikrine dayanmaktadır. Bu fikrin çıkış noktası ise Rousseau’nun sosyal sözleşme doktrini ve egemenliğin devredilemezliği kuramıdır. (Tunç, 2008, s. 1117). Doğrudan demokrasi, demokrasinin ana fikrine en uygun olan uygulama yöntemidir. Halkın yönetime tam anlamı ile katılması doğrudan demokrasi ile gerçekleşebilir ancak günümüzde kalabalık toplumlardan ötürü bu sistemin uygulanması, mevcut şartlar değiştirilmedikçe pek mümkün değildir.

1.1.2. Temsili Demokrasi

Egemenliğin doğrudan doğruya halk tarafından kullanılmayıp, bir kişi veya bir grup ile temsil edilerek kullanılmasına temsili demokrasi denir. Temsili demokrasilerde; doğrudan demokrasiden farklı olarak halk bizzat yönetime katılmaz, seçtiği temsilciler vasıtasıyla egemenlik haklarını kullanır (İsbir, 2010, s. 1575). Halkı temsil eden insanlar tarafından halk adına kararlar alınması ile gerçekleşen temsili demokraside halk egemenliği halk adına belirli kişi veya gruplar tarafından kullanılır. Bu durum temsili demokrasinin, demokrasi ruhuna aykırı olması açısından eleştirilebilir.

1.1.3. Yarı Doğrudan Demokrasi

Yarı doğrudan demokrasi; bir demokrasinin doğrudan demokrasi ile temsili demokrasinin yöntemlerini aynı anda içerisinde barındırmasıdır. Halk temsil edilir fakat zaman zaman egemenliğin kullanılmasına referandum, halk teşebbüsü, temsilcilerin azli gibi araçlar ile katılır. Yönetime katılma çoğu zaman sık gerçekleşmez fakat temsili demokrasideki gibi sadece seçimden seçime karar belirtme durumu yoktur. Halk bazı durumlarda egemenliği doğrudan kullanır (Gözler, 2015, s. 94).

2. E-DEMOKRASİ

Demokrasi, genel olarak halkın halk tarafından yönetilmesi anlamına gelmektedir ve halkın halk tarafından yönetilebilmesi için, halkın karar alma süreçlerine dâhil olması gerekmektedir. Demokrasi kavramının ihtiva ettiği halkın karar alma sürecine aktif olarak katılması, günümüzde uygulanan temsili demokrasi ile beraber halk egemenliği anlayışından uzaklaşmıştır. Halkın yönetimde tam olarak söz sahibi olamadığı bir sistem, demokrasi kavramı ile bağdaşmamaktadır.

Günümüz teknolojisinin demokrasi uygulamalarında kullanması fikri “siber demokrasi”, “teknodemokrasi”, “e-demokrasi” gibi kavramlar ile açıklanmaktadır. Halkın yönetime olan katılımı konusunda teknolojiyi kullanmayı amaçlayan bu görüşler, karar alma süreçlerine halkı entegre etmeyi amaçlamaktadır. Siber demokrasiyi genel olarak; halkın teknolojik araçlar vasıtasıyla karar alma sürecine doğrudan katılması olarak tanımlayabiliriz. (Coleman & Norris, 2005, s. 7).

Teknolojik imkânlar ile demokratik bir yönetim sisteminin nasıl uygulanabileceği hususunda ilk akla gelen yollardan birisi çevrimiçi oy vermedir. Fakat günümüzde siber güvenlik konusunda yaşanan sorunlar, bu şekilde bir E-Demokrasi modelinin uygulanamayacağını göstermektedir. E-Demokrasi çevrimiçi bir yol ile –en azından şimdilik- uygulanabilir görünmemektedir.

Teknolojinin demokrasi ile harmanlanması ve halkın karar alma süreçlerine teknoloji kullanımını ile katılımında ortaya çıkması muhtemel bazı olumsuzlar ise şunlardır:

- Spekülasyonlara açıklık
- Siber güvenlik sorunu
- Toplumda Demokrasi bilincinin yerleşmesinin güç olması

Fakat bu muhtemel olumsuzluklar, gelişen teknoloji ile beraber olumsuzluk olmaktan çıkma potansiyeline sahiptir. Bilgiye olan erişim hızı ve kolaylığı ile beraber bilinçlenecek olan toplum ve teknolojiye güvenlik açıkları konusundaki gelişmeler ile birlikte, teknolojinin demokrasi uygulamalarında kullanılması ihtimali doğacaktır. Giderek teknoloji toplumuna evirildiğimiz şu dönemde, hayatımızın her alanında teknolojiyi kullanırken karar alma süreçlerinde de teknoloji kullanılabilir. Halkın temsil edilerek yönetilmek yerine teknoloji vasıtasıyla bizzat kendi kendini yönetmesi, gelecek için hayata geçmesi zor bir ihtimal değildir (Clift, 2003, s. 2).

3. TÜRKİYE’DE E-DEMOKRASİ MODELİ

İnsanlık tarihine bakıldığında köklü değişiklikler kolay gerçekleşmemiştir ve teknolojinin demokrasi uygulaması da muhtemelen kolay gerçekleşmeyecektir. Halkın karar alma sürecine teknoloji ile katılması, uygulama süreci açısından oldukça güç, yüksek maliyetli ve zor alınacak bir karar olsa da, halkın kendi başına aldığı kararları içselleştirecek olması, toplumsal refah için önemli bir konudur.

Günümüzde yerimize karar alması için belirli aralıklarla seçtiğimiz temsilciler vasıtası ile kullandığımız egemenlik hakkımız, temsilcilerin görevde kaldığı süre boyunca halk tarafından devredilmiş bir hak olarak demokrasi anlayışı ile çelişmektedir. Bu çelişkiyi ortadan kaldırmak için teknoloji kullanılabilir bir araçtır. Fakat halkın teknoloji ile karar alma mekanizmasına çevrimiçi olarak katılımı en azından günümüz için mümkün görünmemektedir. İnsanların şahsi teknolojik aletleri vasıtasıyla çevrimiçi olarak yönetime katılması, internetin güvensiz ortamı yüzünden amacından sapma eğilimi gösterebilir. İnternet üzerinden yapılacak olan halkın karar verme süreci sabote edilebilir. Bu sebeple ilk etapta teknoloji ile antik yunan kentlerindeki meclislerin birleşimi olarak düşünebileceğimiz bir yapı olan “demokrasi merkezleri” kurulabilir.

Demokrasi merkezi olarak adlandırılabilen bu mekanizma genel itibarıyla şöyle işleyebilir: İl ve ilçe merkezlerinde yasama meclisleri yerine geçebilecek, nüfus ile orantılı olarak, çıkarılacak yasalar ile ilgili karar verebilmek için bilgisayarlar veya teknolojik aletler bulunan, internet bağlantısı olmayan, Linux işletim sistemi tabanlı, insanların çıkacak yasalar ile ilgili görüş bildirdiği veya kararlar aldığı demokrasi merkezleri kurulabilir. Bu merkezler insanların çıkarılacak olan yasaları kısa sürede oylamasını, tartışmasını ve alınan kararlara dahil olmasını sağlayabilir. İl

ve ilçe merkezlerinde nüfusa göre bir veya birkaç tane inşa edilecek ve teknoloji ile donatılacak bu binalar ile halk karar alma mekanizmasının kendisi haline gelebilir.

Kurulacak olan demokrasi merkezleri, güvenlik gerekçeleri ile internet bağlantısı olmadan insanlara hizmet vermelidir. İnternet bağlantısı olmadan yetkili kişiler tarafından toplanacak sonuçlar, bölge merkezlerinde toplanıp, kararların uygulanacağı merkeze iletilebilir. Linux işletim sistemi ise alınan kararların daha güvenli olmasını sağlayacaktır. Demokrasi merkezlerinde alınacak kararların yoğunluğuna göre, insanlar ayda en fazla birkaç kez bu merkezlere gelerek, karar alma mekanizmasına tam anlamıyla dahil olabilirler. Alınan kararlar merkezde toplandıktan sonra, uygulanması için yine halkın bu merkezleri kullanarak seçtiği yürütme erkine ulaştırılıp, gerekli işlemlerin yapılması ile, uygulamaya geçebilir. Halk bu demokrasi merkezleri aracılığı ile alınacak kararlar ile alakalı fikir beyan ederek, tam anlamı ile halk tarafından yönetilmiş olacak ve demokrasi anlayışı uygulanabilecektir.

Yalnızca yasa tasarıları değil, sivil toplum anlayışı dâhilinde, halkın isteklerine göre oluşturulan yasa tasarıları da hukuka uygun hale getirilerek ile hayata geçirilebilir. Bu halk istekleri, demokrasi merkezlerindeki çevrimdışı forumlar ve anket sistemleri ile, gerekli sayıda istek gelmesi durumunda oylanabilir. İletilen yasa önerileri veya değişiklik istekleri hayata geçirilebilir. Bu uygulama devlet-toplum arasındaki kopuklukların önlenmesi ve demokrasi anlayışı ekseninde sivil toplum anlayışının gelişmesini sağlaması açısından, teknolojik doğrudan demokrasi sistemi için gereklidir.

Bu modelin düzgün bir şekilde işleyebilmesi için bazı gereklilikler vardır. Bunlar:

- Güçlü Teknolojik altyapı
- Siber güvenliğin sağlanması
- Demokrasi bilinci
- Güçlü mali yapı

Kurulacak olan demokrasi merkezleri, kısa dönem odaklı düşünüldüğünde maliyetli olmasına rağmen, seçim maliyetlerinin bir daha devlet bütçesi için bir külfet olmaması açısından, uzun dönem odaklı düşünüldüğünde uygulanabilir olacaktır. Yerel ve merkezi konularda halkın fikirleri egemen olacak, demokrasi tam anlamıyla uygulanabilecektir.

SONUÇ

Demokrasi kavramı tarihsel süreç içerisinde uygulama ve anlayış bakımından değişim göstermiştir. Bu değişim genellikle konjonktürel olmak ile beraber, toplumsal beklenti ve isteklerin de değişime öncülük ettiği durumlar olmuştur. Zaman içerisinde gerçekleşen demokrasi anlayışındaki değişikliklerin, gelecekte de devam etmesi muhtemeldir. Değişen toplum ve gelişen teknoloji ile birlikte gelecekte, halkın karar alma sürecine katılımı temsilciler yoluyla değil, bizzat halk tarafından gerçekleştirilebilecektir. Günümüzde teknolojinin hayatımızda büyük bir yer kapladığı gerçeği ile beraber düşünüldüğünde, bu değişikliğin teknoloji ekseninde gerçekleşmesi ise oldukça yüksek bir ihtimaldir.

E-demokrasi, ütopya gibi ele alınan doğrudan demokrasinin uygulanabilmesi açısından umut vadetmektedir. Günümüzde herhangi bir ülkede uygulaması bulunmasa da gelişen teknoloji ile beraber gelecekte uygulanabilir bir yöntemdir.

KAYNAKLAR

- Clift, S. (2003). E-Democracy, E-Governance and Public Net-Work. *Artículo En Línea*.
- Coleman, S., & Norris, D. F. (2005). *A New Agenda for E-Democracy*. Oxford Internet Institute.
- Çaha, Ö. (2014). Demokrasi. H. ÇETİN (Dü.) içinde, *Siyaset Bilimi*. Ankara: Orion Yayınevi.
- Gözler, K. (2015). *Kısa Anayasa Hukuku* (12. baskı b.). Bursa: Ekin.

Held, D. (2006). *Models Of Democracy*. Stanford University Press.

İsbir, B. (2010). Temsili Demokrasi Anlayışına Göre Yerel Yönetimlerde Özerklik. *Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(Özel Sayı).

Prothro, J. W., & Grigg, C. M. (1960). Fundamental Principles of Democracy: Bases of Agreement and Disagreement. *The Journal of Politics*, 22(2), 276-294.

Tunç, H. (1999). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.

Tunç, H. (2008). *Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi* (Cilt 12). Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/12_42.pdf adresinden alındı